
УДК 355. 359.08

Валентин МАТВІЙЧУК,
кандидат педагогічних наук, доцент
Національна академія
Державної прикордонної служби України,
м. Хмельницький

Володимир Клевцов,
Національна академія
Державної прикордонної служби України,
м. Хмельницький

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ДО КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено висвітленню пропозицій щодо покращення результатів оперативно-службової діяльності прикордонних підрозділів за рахунок всебічного забезпечення кінологічної служби відповідно до вимог керівних документів. Запропоновано заходи з підвищення рівня підготовленості офіцерів-прикордонників до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

Ключові слова: *кінологічне забезпечення, офіцери-прикордонники, підвищення, рівень підготовленості, шляхи.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед основних напрямів діяльності та подальшого розвитку Державної прикордонної

© Валентин Матвійчук, Володимир Клевцов

служби України (далі – ДПСУ) у 2016 році визначено забезпечення ефективної реалізації політики у сфері безпеки державного кордону України, охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та запровадження європейських стандартів інтегрованого управління кордонами. Одним з основних напрямів є підвищення рівня боєздатності органів і підрозділів ДПСУ та їх готовності до виконання завдань із захисту державного кордону [1].

Підвищення рівня боєздатності органів ДПСУ, їх готовності до виконання завдань із захисту державного кордону та формування й розвиток підрозділів швидкого реагування відбуватимуться, у тому числі, і за рахунок всебічного забезпечення прикордонних підрозділів згідно з нормами і розрахунками.

Реалізація зазначеного напрямку розвитку відомства здійснюватиметься також і шляхом розбудови кінологічної служби, що передбачає:

удосконалення нормативно-правової бази кінологічного забезпечення виконання завдань за призначенням відповідно до євроатлантичних стандартів та системи комплектування кінологічних підрозділів прикордонного відомства України персоналом та службовими собаками;

запровадження в підрозділах прикордонної служби, оперативно-бойових прикордонних комендатурах і прикордонних комендатурах швидкого реагування дієвої та обов'язкової системи тренувань інспекторів-кінологів зі службовими собаками до застосування у прикордонній службі, виконання завдань з інженерної розвідки та розмінування місцевості й об'єктів;

забезпечення кінологічних підрозділів спеціально обладнаними транспортними засобами, сучасними матеріальними і технічними засобами з утримання, підготовки та використання за призначенням інспекторів-кінологів зі службовими собаками та навчальними зразками (засобами імітації) інженерних боеприпасів, наркотичних засобів, вибухових і психотропних речовин, необхідних для тренування службових собак [1].

Керівництвом кінологічного відділу Департаменту охорони та захисту державного кордону Адміністрації ДПСУ під час визначення завдань кінологічної служби на 2016 рік зазначено про необхідність,

---

у тому числі, упровадження тактичних прийомів і способів використання службових собак в охороні й обороні державного кордону з урахуванням обстановки на ділянці відповідальності.

Також наголошено на необхідності підвищення результативності використання службових собак в охороні й обороні державного кордону з урахуванням загроз і викликів у сфері безпеки державного кордону та належної інформації шляхом більш цілевідповідного, багатопільового й інтенсивного застосування собак у службі (шляхом проведення локальних дій, операцій із застосуванням кінологів) [2].

Виконання всіх визначених завдань потребує їх всебічного забезпечення, у тому числі і фахової підготовки офіцерів-прикордонників до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. Зазначена проблематика висвітлюється в наказі Адміністрації Державної прикордонної служби України від 06.12.2013 № 798 [3], оглядах результатів підготовки інспекторів-кінологів і службових собак та їх використання під час виконання завдань за призначенням [4–5]. Окремі аспекти проблем кінологічного забезпечення розглядалися у роботах А. О. Афанасьєва [6] та С. В. Серховця [7].

Забезпеченість кінологічних служб прикордонних загонів зразками запахів речовин, на пошук яких навчені службові собаки, з року в рік вирішується вкрай незадовільно, а наведені статистичні дані відображають повну відсутність фінансування для вирішення зазначеного питання [2]. Не розпочато активної роботи щодо отримання визначеним порядком наркотичних речовин для дресирування службових собак від органів досудового розслідування у всіх органах охорони кордону, за виключенням Чернігівського, Чернівецького, Львівського, Могилів-Подільського, Донецького прикордонних загонів та Кінологічного навчального центру Державної прикордонної служби України. У Луганському прикордонному загоні завдяки плідній співпраці з волонтерами отримано для тренування службових собак заміники наркотичних речовин [2].

Метою статті є висвітлення шляхів підвищення рівня підготовленості майбутніх офіцерів-прикордонників до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Керівництвом кінологічного відділу Департаменту охорони та захисту державного кордону Адміністрації Державної прикордонної служби України під час підсумовування результатів оперативно-службової діяльності за 2015 рік зазначено, що більшість офіцерів управління органів державного кордону не знають вимог нормативних документів щодо підготовки та використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками. А, відтак, про здійснення дієвого контролю за станом кінологічного забезпечення підрозділів під час роботи в них не може бути й мови.

Офіцери підрозділів кордону планові тренування організують з порушеннями вимог до періодичності їх проведення, яку визначено керівними документами про організацію підготовки персоналу Державної прикордонної служби України.

Відсоток затримань заборонених до переміщення через державний кордон та лінію розмежування в зоні проведення антитерористичної операції предметів та матеріалів, здійснених інспекторами-кінологами зі службовими собаками, від загальної кількості усіх затримань, незважаючи на 10 % від мінімальних потреб (табл. 2) фінансування кінологічних підрозділів, дозволяє зробити таке припущення: про які показники мова йтиме тоді, коли цілком задовольнити існуючі потреби кінологічної служби, пов'язані з безпосереднім виконанням завдань за призначенням.

Основою фахової підготовки офіцера-прикордонника з кінологічних питань є те, що використання інспекторів-кінологів організується та проводиться з урахуванням особливостей ділянок відповідальності, складності завдань, що виконуються, та ступеня підготовленості інспекторів-кінологів і закріплених за ними службових собак. Результативне використання інспекторів-кінологів під час виконання завдань за призначенням має забезпечити спеціальна підготовка

інспекторів-кінологів із закріпленими за ними службовими собаками, яку проводять не тільки посадові особи кінологічного відділення, але й увесь офіцерський склад підрозділу, а також особи, які прибули з перевіркою.

Під час планування, організації та проведення тренувань інспекторів-кінологів і закріплених за ними службових собак слід додержувати таких вимог:

умови тренування ретельно добирати й готувати завчасно. Тренування проводити переважно у різних і невідомих умовах;

тренування проводити з урахуванням напрямку та рівня підготовленості інспектора-кінолога і закріпленого за ним службового собаки за принципом від простого до складного, з поступовим введенням ускладнень як для кінолога, так і для собаки;

досягати узгодженої роботи між інспектором-кінологом і собакою (кінолог керує діями собаки, собака відповідає відповідними реакціями поведінки на сигнали дресирувальника (здійснює необхідні дії);

тренування інспекторів-кінологів із службовими собаками мають бути наближені до умов їх використання в охороні державного кордону;

не менше 50 % тренувань інспекторів-кінологів із службовими собаками проводити в темну пору доби, на напрямках зосередження основних зусиль та на майданчиках із транспортними засобами, вантажем та іншим майном, у які сховані люди або предмети з запахом матеріалів, на пошук яких навчені спеціальні собаки, за межами пункту пропуску;

дії інспектора-кінолога із собакою повинні оцінюватися керівником заняття безперервно від початку до кінця заняття, вибірково або за кінцевими результатами виконаного навчального завдання;

під час кожного тренування керівник заняття повинен добиватися від інспектора-кінолога виконання навчального завдання в повному обсязі;

усі особи, які беруть участь у тренуванні, повинні знати й виконувати заходи безпеки під час пересування на різних ділянках місцевості, огляду різних транспортних засобів та поводження із собаками;

кожне завдання має бути забезпечено належною навчально-матеріальною базою для дресирування та використання у службі службового собаки [8].

Результати затримань порушників законодавства України з прикордонних питань та заборонених до переміщення через державний кордон та лінію розмежування в зоні проведення антитерористичної операції предметів і матеріалів інспекторами-кінологами зі службовими собаками досить високий (табл. 1), але поряд з підвищенням рівня теоретичної підготовленості та практичних умінь і навичок офіцерів-прикордонників можна максимально ефективно використовувати фізіологічні можливості службових собак.

За результатами огляду підсумків підготовки та використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в охороні державного кордону, у 2013 році затримано: 36 % порушників законодавства України з прикордонних питань; 73 % наркотиків, 64,9 % зброї, 57,9 % вибухових речовин та 92,8 % боєприпасів від загальної кількості затримань усіма силами та засобами Державної прикордонної служби України.

За підсумками результатів оперативно-службової діяльності, у 2014 році за допомогою службових собак найбільше затримувалося:

правопорушників (Західне регіональне управління – 67,5 %, Східне регіональне управління – 20,8 %, Чопський – 46,3 %, Сумський – (13,8 %) та Мостиський – 10,8 % прикордонні загони);

наркотичних засобів (Східне регіональне управління – 73,5 %, Південне регіональне управління – 15,3 %, Харківський – 34,2 %, Донецький – 32,3 %, Білгород-Дністровський – 7 % прикордонні загони);

психотропних речовин (Східне регіональне управління – 55,6 %, Західне регіональне управління – 40,1 %, Харківський – 37 %, Сумський – 14,8 %, Чернівецького – 9,3 % прикордонні загони);

зброї (Західне регіональне управління – 48 %, Північне регіональне управління – 15 %, Львівський – 48 %, Херсонський – 11,3 %, Мостиський – 9,3 % прикордонні загони);

боєприпасів (Західне регіональне управління – 36,8 %, Східне регіональне управління – 26,3 %, Львівський – 21, 3%, Сумський –13,9 % і Чернігівський –10,6 % прикордонні загони) [3].

Таблиця 1

Результати діяльності кінологічної служби у 2015 році

Затримано у 2015 році	Затримано всіма силами та засобами	Затримано за допомогою службових собак	% від усіх затримань за допомогою службових собак
Правопорушників (осіб)	1079	346	32
Наркотичних засобів (кг)	139	83,6	60
Мед. препаратів (тис. шт.)	15,1	12,7	84
Зброї (од.)	381	183	48
Вибухових речовин (кг)	8,1	2,2	27
Боєприпасів (тис. шт.)	129777	9532	7

В усіх проаналізованих оглядах результатів підготовки та використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками за 2013–2015 роки відмічається таке:

1. Низький рівень організації тренувань кінологів і службових собак у відділах прикордонної служби.

2. У більшості випадків керівництво підрозділів не володіє методикою організації підготовки та тактикою використання кінологів зі службовими собаками, не організовує та не проводить їх професійну підготовку.

3. Практичні заняття з підготовки кінологів і службових собак проводяться без моделювання відповідної оперативної обстановки, у світлий час доби, за простими та заздалегідь відомими умовами, без застосування хитрощів, які використовують правопорушники, та всього спектра сторонніх запахів [2].

**Розрахунок потреби в бюджетних коштах на 2015 рік
за напрямом діяльності кінологічного відділу**

Призначення коштів	Потреба (тис. грн)	Виділено (тис. грн)
Придбання інвентарю та приладів для дресирування та використання службових собак	500	20
Придбання будівельних матеріалів, обладнання, інвентарю для ремонту приміщень для збереження наркотичних засобів	40	
Придбання будівельних матеріалів для ремонту вольтерів і обладнання навчальних майданчиків для дресирування службових собак	560	
Придбання собак	150	100
Оплата послуг, пов'язаних з ліцензуванням діяльності з обігу наркотичних засобів і психотропних речовин	10	
Придбання для дресирування собак вибухових речовин, медичних препаратів з вмістом наркотичних засобів і психотропних речовин	20	
Придбання та виготовлення медалей для нагородження службових собак	44,5	
Оплата освітніх послуг закладам освіти за підготовку провізорів кінологічних служб	9	
Разом	1333,5	125,4

Аналіз результатів оперативно-службової діяльності інспекторів-кінологів зі службовими собаками дозволив дійти висновку про те, що надзвичайно велике значення в системі видів забезпечення має кінологічне забезпечення, а успіхи кінологічної служби тісно пов'язані з якісним усебічним забезпеченням діяльності кінологічних підрозділів.

Відтак, через підвищення вимог до офіцерів органів управління та підрозділів кордону зі знання вимог нормативних та розпорядчих документів з питань підготовки і використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками, на думку автора, є можливість оптимізації кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

Для покращення результатів використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками пропонуємо таке:

підвищити вимоги до офіцерів органів управління та підрозділів кордону зі знання вимог нормативних і розпорядчих документів з питань підготовки та використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками;

систему спеціальної підготовки інспекторів-кінологів зі службовими собаками привести у відповідність до вимог керівних документів;

забезпечити підрозділи запахоносіями для тренувань службових собак;

забезпечити інспекторів-кінологів приладами відбору і збереження запахів;

ввести систему грошової мотивації інспекторів-кінологів за випадки результативного використання службових собак;

створити парк спеціальних автомобілів для перевезення службових собак;

виділити необхідну кількість паливного і мастильних матеріалів для забезпечення дій кінологічних підрозділів;

безперебійно постачати сухий корм для годівлі службових собак або забезпечити грошову компенсацію за їх годування інспектором-кінологом;

забезпечити інспекторів-кінологів медичними аптечками для надання невідкладної ветеринарної допомоги службовим собакам та медичними аптечками для надання допомоги особам, потерпілим унаслідок застосування собак;

забезпечити інспекторів-кінологів якісним спеціальним спорядженням та приладами для дресирування службових собак;

забезпечити підрозділи інвентарем для утримання службових собак.

Покращення результатів використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками під час виконання завдань за призначенням передбачає:

виконання посадовими особами органів охорони державного кордону вимог керівних документів, що регламентують діяльність кінологічних служб у частині, що стосується створення умов для якісної підготовки та результативного використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками під час виконання завдань оперативно-службової діяльності;

використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками виключно за призначенням та відповідно до вимог керівних документів;

завершення забезпечення підрозділів необхідним спорядженням та засобами і матеріалами для дресирування службових собак;

прийняття на озброєння та забезпечення підрозділів радіостанціями для дистанційного керування та відеокамерами для дистанційного спостереження за місцем перебування службових собак із засобами їх кріплення, електричними нашийниками, технічними приладами для збереження запаху, приладами спостереження за місцем перебування собаки в умовах обмеженої видимості та вночі;

забезпечення кінологічних відділень ветеринарними аптечками для надання першої невідкладної допомоги собаці та медичної аптечки для надання допомоги особам, потерпілим внаслідок використання собаки на затримання;

всебічне забезпечення використання мобільних кінологічних груп для виконання завдань за призначенням;

створення в системі інженерно-технічного контролю та у смугах тактично вигідних ділянок місцевості стежок інспекторів-кінологів з розшуковими собаками прикордонної служби;

будівництво розкладних вольєрів для утримання службових собак у пунктах тимчасової дислокації підрозділів (довготривалих прикордонних нарядах);

забезпечення службових собак якісними збалансованими сухими кормами та вітамінними комплексами;

здійснення постійного моніторингу проблем, потреб і запитів, пов'язаних із всебічним забезпеченням кінологічних підрозділів.

Висновки. Шляхами підвищення рівня підготовленості офіцерів-прикордонників до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності вважаємо:

щорічне складання офіцерами підрозділів охорони державного кордону

начальнику кінологічної служби комплексного заліку зі знання керівних документів з питань підготовки та використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками, практичного проведення тренування з інспектором-кінологом та закріпленням за ним службовим собакою за визначеною начальником кінологічної служби органу охорони державного кордону темою, а також перевірки відповідності службового собаки присвоєній категорії;

запровадження системного аналізу результатів практичного використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками під час виконання завдань оперативно-службової діяльності під керівництвом відповідної посадової особи.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямі є висвітлення умов й меж використання інспекторів-кінологів з розшуковими собаками прикордонної служби в ході виконання завдань за призначенням.

Список використаної літератури

1. Основні напрями діяльності та подальшого розвитку Державної прикордонної служби України у 2016 році : затверджені Міністром внутрішніх справ України 2016 р. [Текст] : Адмін. Держ. прикордон. служби України. – К. 2016. – 38 с.

2. Огляд результатів підготовки та використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в ході виконання завдань за призначенням у 2015 році. [Текст] : Адмін. Держ. прикордон. служби України. – К. 2016. – 15 с.

3. Про підсумки підготовки та використання в охороні державного кордону інспекторів-кінологів із службовими собаками у 2013 році : наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 06.12.2013 № 798.

---

4. Огляд результатів підготовки кінологів і службових собак та їх використання в охороні державного кордону у 2013 році. [Текст] : Адмін. Держ. прикордон. служби України. – К. 2014. – 13 с.

5. Огляд результатів підготовки та використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в ході виконання завдань за призначенням у 2014 році. [Текст] : Адмін. Держ. прикордон. служби України. – К. 2015. – 15 с.

6. Афанасьєв А. О. Підготовка інспекторів-кінологів зі службовими собаками : навчально-методичний посібник / А.О. Афанасьєв, С. В. Серховець. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2015.

7. Серховець С. В. Сутність та зміст кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів / С. В. Серховець // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – № 1(70). – С. 147–153.

8. Клевцов В. В. Підготовка інспекторів-кінологів та закріплених за ними службових собак до виконання завдань службово-бойової діяльності / В. В. Клевцов // Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів України : Всеукр. наук.-практ. конф. / Нац. акад. ДПСУ. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2015. – С. 154, 155.

9. Рекомендації щодо вдосконалення організації кінологічної служби та керівництва нею : науково-дослідна робота / В. П. Матвійчук, С. В. Серховець, Д. В. Софіян. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2015. – 157 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Сінкевич С. В.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2016

Матвійчук В. П., Клевцов В. В. Пути повышения уровня подготовленности офицеров-пограничников к кинологическому обеспечению оперативно-служебной деятельности

Стаття предназначена освещению предложений по улучшению результатов оперативно-служебной деятельности пограничных подразделений за счет всестороннего обеспечения кинологической службы в соответствии с требованиями руководящих документов. Предложены мероприятия по повышению уровня подготовленности офицеров-пограничников к кинологическому обеспечению оперативно-служебной деятельности.

Ключевые слова: кинологическое обеспечение, офицеры-пограничники, повышение, уровень подготовленности, пути.

Matviichuk V. P, Klevtsov V. V. Ways of border guard officers' preparedness level improvement within a canine support operational and service activity

The article is devoted to proposals coverage with regard to improving the results of operational and service activity of border guard units by providing comprehensive support of canine service in according to the requirements of authorization documents. The measures to increase the level of border guard officers' preparedness level improvement within a canine support operational and service activity have been proposed.

The ways of border guard officers' preparedness level improvement within a canine support operational and service activity have been considered:

annual integrated test passing by the state border guard units officers to the head of canine service regarding the knowing of the regulations within the preparation and use of inspectors – dog handlers with service dogs, carrying out of practical training with the inspectors and assigned service on the defined by the of border guard units' head of canine service theme, and verifying the dogs assigned rating;

introduction of system analysis within the results of the inspectors with service dog practical use during the tasks operational and service activity carrying out led by the relevant official.

Keywords: *canine support, border guard officers, raising, preparedness level, ways.*